

(PRE)ISPITIVANJE NEKIH OBILJEŽJA ISPRIČAVAJUĆE KRAJNJE NUŽDE – ODABRANA PITANJA PREDUVJETA I OGRANIČAVANJA ISPRIKE

Doc. dr. sc. Barbara Herceg Pakšić*

UDK: 343.234.01(497.5)
DOI: 10.3935/zpfz.70.1.03
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: siječanj 2020.

“Nije moguć zakon iz kojega bi sudac jednostavno mogao pročitati rješenje o krajnjoj nuždi.”¹ Kontinuirani razvojni preobražaj krajnje nužde kao stožernog instituta kaznenog prava za sobom donosi brojna otvorena pitanja za judikaturu i jurisprudenciju. Recentan razvoj u Republici Hrvatskoj donio je djelomičnu ali značajnu transformaciju otprije usvojenog diferencijalnog učinka. Kazneni je zakon prihvatio promjenu tog učinka s dotadašnje opravdavajuće krajnje nužde i one koja oslobađa od kazne na opravdavajuću i ispričavajuću krajnju nuždu. Potonji predviđeni učinak dio je značajnijeg zahvata u hrvatsku kaznenopravnu dogmatiku pod utjecajem normativne teorije krivnje. Predmet ovog rada jesu odabrana otvorena pitanja ispričavajuće krajnje nužde koja se tiču preduvjeta i ograničavanja (odnosno isključenja) predviđenog pravnog učinka, a vezana su uz posebne dužnosti izlaganja opasnosti, skrivljenost krajnje nužde, specifičnost odnosa kolizijskih dobara, pružanje nužne pomoći te prikladna pravna dobra. Hrvatski je zakonodavac odlučio prihvatiti relativno ekstenzivno postavljenu ispričavajuću krajnju nuždu, stoga, poglavito u kontekstu nekih poredbenih rješenja, analiziramo prihvaćeni koncept i specifične smjerove moguće de lege ferenda promjene.

Ključne riječi: krajnja nužda; ispričavajući razlozi; kazneno pravo; isključenje krivnje

---

* Dr. sc. Barbara Herceg Pakšić, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Stjepana Radića 13, Osijek; bherceg@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7052-928X

¹ “Ein Gesetz, woraus der Richter die Entscheidung über die Notstandsverletzung einfach ablesen könnte, ist ein Unmöglichkeit.” Binding, K., *Handbuch des Strafrecht*, Duncker & Humblot, Leipzig, 1885., str. 755.

1. NECESSITAS FACIT IUS – O ISPRICI KROZ KRAJNJU NUŽDU I POTREBI NJEZINA OGRANIČAVANJA

Suvremeno državno uređenje obilježeno je monopolom primjene sile te građanima načelno nije dopušteno samostalno štititi svoja prava i interese. Državne se aktivnosti reguliraju s temeljnom svrhom reduciranja nasilja i smanjenja samopomoći i samostalnog "istjerivanja pravde".² Institut krajnje nužde predstavlja nekažnjivu iznimku te omogućuje otklanjanje opasnosti zadirući u pravna dobra drugih.³ U cilju maksimiziranja društvene koristi treba ocjenjivati posljedice za povrijeđene interese.⁴ Krajnja je nužda kolizijska situacija nemogućnosti održanja pravnog dobra bez povrede drugog⁵, a uobičajeno se određuje kao istodobna opasnost za nečije opravdane interese koja se može otkloniti samo povređivanjem tuđeg opravdanog interesa⁶ te ima dva učinka – isključenje protupravnosti i isključenje krivnje.⁷ Stupanjem na snagu Kaznenog zakona iz

² Bock, S., *Straftaten im Dienste der Allgemeinheit-Notwehr- und Notstandsrechte als polizeiliche Generalklauseln für jedermann*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft mit Auslandsrundschau, vol. 131, br. 3, 2019., str. 555 – 575, str. 557 – 558. Autorica ističe kako su, s obzirom na primat državnog mehanizma u rješavanju konflikata, privatna otklanjanja opasnosti potrebna samo iznimno (str. 575).

³ Krajnja nužda iznimka je od načela da je primjena sile rezervirana za državne organe koja uključuje i obvezu građana za očuvanjem mira. Interesne se kolizije trebaju rješavati unutar pravnih okvira bez primjene fizičkog nasilja, no kad država nije u mogućnosti štititi pravna dobra, a državna je intervencija potrebna, samopomoć se može tolerirati odricanjem kažnjavanja. Pelz, C., *Notwehr- und Notstandsrechte und der Vorrang obrigkeitlicher Hilfe*, Neue Zeitschrift für Strafrecht, vol. 15, br. 7, 1995., C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, str. 305 – 309, str. 305 – 306.

⁴ Bock, *op. cit.* u bilj. 2, str. 564 – 565.

⁵ Janka, K., *Der strafrechtliche Notstand*, Verlag von Andreas Deichert, Erlangen, 1878., str. 28 – 29.

⁶ Takva se definicija koristi i u ranijim i recentnim udžbenicima i komentarima hrvatskog kaznenog prava. Primjerice, Horvatić, Ž.; Novoselec, P., *Kazneno pravo, opći dio*, MUP, Zagreb, 1999., str. 222; Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004., str. 180 (i u kasnijim izdanjima istog udžbenika: drugo izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., str. 202, peto izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2016., str. 170); Novoselec, P.; Martinović, I., *Komentar Kaznenog zakona, Opći dio, knjiga 1*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 136.

⁷ Diferencirajući učinak (tada isključenje protupravnosti i oslobođenje od kazne), prihvaćen je hrvatskim Kaznenim zakonom iz 1997. godine, a unaprijeđen Kaznenim zakonom iz 2011. (isključenje protupravnosti i isključenje krivnje), a takav je učinak uobičajen i u drugim sustavima poput njemačkog, švicarskog, austrijskog, slovenskog. Postoje i oni koji ga ne prihvaćaju (u Srbiji ili Bosni i Hercegovini).

2011. godine⁸ u hrvatsko su kazneno pravo uvedeni ispričavajući razlozi kao novina uslijed jasnijeg opredjeljenja za normativnu teoriju krivnje.⁹ Slijedom toga, u općem su dijelu prihvaćena dva ispričavajuća razloga – krajnja nužda koja isključuje krivnju (tzv. ispričavajuća) te prekoračenje granica nužne obrane učinjeno iz afekta ispričavajuće jake prepasti.¹⁰ Predmet rada je krajnja nužda i odabrana pitanja regulacije u pogledu preduvjeta i ograničavanja vezanih uz ispričavajući učinak.¹¹ Članak 22. stavak 2. KZ-a normira isključenje krivnje¹² za protupravnu radnju radi otklanjanja istodobne, neskrivljene, nikako drukčije otklonjive opasnosti od sebe ili drugoga ako počinjeno zlo nije nerazmjerno teže od zla koje je prijetilo te osoba nije dužna izložiti se opasnosti. Ako potonja dužnost postoji, isprika se isključuje, ali je predviđena mogućnost blažeg kažnjavanja. Uz kompleksnost materije (uz pravila, iznimke, generalne klauzule

---

Herceg Pakšić, B., *O preobražaju instituta krajnje nužde u kaznenom pravu – razvoj i (r) evolucija*, Harmonius, Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, godina VIII, 2019., str. 166 – 194. Specifičnost dualističkih učinaka slikovito opisuje Grünhut – radnja u nuždi može na dvostruki način dovesti u pitanje sadržaj bića kaznenog djela: radnje kojima se smije spašavati ostvarujući biće kaznenog djela te radnje spašavanja koje prekoračuju dozvoljena sredstva, ali u situaciji u kojoj bi mu samo licemjer uputio prijekor. Grünhut, M., *Grenzen des übergesetzlichen Notstandes*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, vol. 51, br. 1, 1931., str. 455 – 469, str. 456.

⁸ Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019; dalje u tekstu: KZ.

⁹ U čl. 23. uz dotadašnje sastojke – ubrojivost, namjera ili nehaj te svijest o protupravnosti – dodan je i jedini negativni element – nepostojanje ispričavajućih razloga.

¹⁰ O obilježjima i recepciji u sudskoj praksi vidi Herceg Pakšić, B., *Ispričavajući razlozi u kaznenom pravu – novo lice prekoračenja granica nužne obrane*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 25, br. 2, 2018., str. 359 – 385 te *Zakonska regulacija i pravna priroda prekoračenja granica nužne obrane kao ispričavajućeg razloga* de lege lata et de lege ferenda, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 1, 2015., str. 125 – 151.

¹¹ Opravdavajuća krajnja nužda nije zahvaćena promjenama te je predmetna odredba ostala jednaka starom tekstu (osim što je njezin učinak jasnije definiran) dok je ispričavajuća *novum* s različitim pretpostavkama i učinkom (dotadašnji učinak oslobođenja od kazne promijenjen u isključenje krivnje).

¹² Ovaj učinak ne treba tumačiti kao klasični razlog isključenja krivnje, već je riječ o smanjenju postojeće krivnje do mjere koja ne zavređuje kažnjavanje. Zbog toga se u njemačkoj znanosti jasno razlikuju *Entschuldigungsgrund* i *Schuldausschließungsgrund*. U tom smislu jasna je i terminološka kontradiktornost u izričaju hrvatske norme, koja posljedično vodi ka propitivanju dogmatskih utemeljenja isprike. Detaljnije Herceg Pakšić, *Ispričavajući razlozi...*, op. cit. u bilj. 10, str. 363.

poredbenih rješenja te znanstvene ideje) “nejasna je priroda”¹³ ove krajnje nužde pri zahtjevu “normativne regulacije ekstremnih konstelacija”¹⁴ i s pravom se smatra jednim od najznačajnijih izazova općeg dijela i najtežima o kojima sudac može odlučivati.¹⁵ Rad se ne bavi razlozima regulacijskih promjena ni tumačenjem osnovnih elemenata, već odabranim otvorenim pitanjima koja su rezultat tih promjena u kojima se predviđeni ispričavajući učinak isključuje – uslijed skrivljenosti opasnosti i dužnosti izlaganja opasnosti. Nova je odredba uvela i specifičan odnos između prijetecog i počinjenog zla, pri čemu se prvi put dopušta mogućnost da učinjeno zlo bude i teže od prijetecog, ali takav odnos ne smije biti nerazmjeran. U konačnici, usporedbom s poredbenim regulacijama važno je raspraviti o pitanju treba li ispričavajući učinak hrvatske krajnje nužde podvrgnuti daljnjim ograničenjima u smjeru određenih pravnih dobara i privilegiranog pružanja nužne pomoći. Zadovoljenjem preduvjeta djelo u krajnjoj nuždi bit će ispričano¹⁶ na temelju shvaćanja o nemogućnosti očekivanja drukčijeg, pravno usklađenog ponašanja, doktrini poznatoj u njemačkoj, austrijskoj i švicarskoj literaturi (njem. *Unzumutbarkeit normgemäßen Verhaltens*). Socioetički prijekor može se uputiti ako se osoba u danoj situaciji mogla ponijeti sukladno pravu.¹⁷ U Austriji doktrina je razrađena korektivom (njem. *Zumutbarkeitskorrektiv*): uspoređivanje s fiktivnim modelom primjerene osobe imputiranih vrijednosti pravičnosti, pravednosti i pravne osviještenosti najviše moguće sličnoj osobi koja se nalazi u situaciji krajnje nužde.¹⁸ Svaka je

¹³ Leite, A., *Notstand und Strafe, Grundlinien einer Revision des Schuldbegriffs*, Duncker&Humboldt, Berlin, 2018., str. 20.

¹⁴ Roxin, C., “Schuld” und “Verantwortlichkeit” als strafrechtliche Systemkategorien, u: Roxin, C. (ur.), *Grundfragen der gesamten Strafrechtswissenschaft: Festschrift für Heinrich Henkel zum 70. Geburtstag am 12. September 1973*, Walter de Gruyter, Berlin, 1974., str. 171 – 198, str. 184.

¹⁵ Lenckner, T., *Der rechtfertigende Notstand*, Mohr Siebeck, Tübingen, 1965., str. 2.

¹⁶ Ne može se uspostaviti kaznena odgovornost jer uslijed isključenja krivnje djelo nije kazneno djelo, a na procesnom planu donosi se presuda kojom se osoba oslobađa optužbe.

¹⁷ Više Herceg Pakšić, B., *Pojmovno određenje i domet doktrine o nemogućnosti zahtijevanja drukčijeg ponašanja unutar sustava ispričavajućih razloga u kaznenom pravu*, *Pravni vjesnik*, vol. 30, br. 3-4, 2014., str. 177 – 178.

¹⁸ Triffterer, O., *Österreichisches Strafrecht, Allgemeiner Teil*, zweite neubearbeitete Auflage, Springer Verlag, Wien – New York, 1994., str. 284, rb. 141. U ekstremnim situacijama uslijed prisile razvija se izraziti motivacijski pritisak, pravni poredak od njega više ne može zahtijevati ponašanje u skladu s pravom, procjena je vođena normativizacijom i objektivizacijom krivnje. Kienapfel, D.; Höpfel, F., *Grundriss des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Manz, Wien, 2009., str. 84 – 85, rb. 8 – 11. Prevodi se i

od situacija isključenja isprike sadržajno složena, a izazovi njihovih objašnjenja stvaraju “poplavu teorija”.¹⁹ Iako je ograničenje isprike i poredbeno prihvaćeno, ističe se konceptualna problematičnost²⁰ i društveno uvjetovano ograničenje.²¹ Dalje u tekstu propitujemo pozicije *omnite excusationem nemo peccat invitus* u kojima se, za razliku od eksculpacijski podobne nemogućnosti pravno usklađenog ponašanja, takvo ponašanje ponovno očekuje.

2. DUŽNOST IZLAGANJA OPASNOSTI KAO POSEBAN OBLIK PRAVNOG OPTEREĆENJA

Propuštanje dužnosti izlaganja opasnosti implicira kaznenu odgovornost. Od uvođenja odredbe ova dužnost nije bila detaljnije razmatrana u hrvatskoj kaznenopravnoj literaturi. Riječ je o posebnoj *ex lege* strožoj ocjeni ponašanja pojedinca, koja se očituje u većem pravnom opterećenju a time i značajnijoj posljedici. Ovo je ustaljeno ograničenje isprike koje prihvaćaju i inozemni kazneni zakoni, upotrebljavajući pritom različite formulacije. Njemačko kazneno pravo govori o *posebном pravnom odnosu*²², austrijsko o *nepostojanju jedne od osnova priznatih od strane pravnog poretka*²³, a švicarsko o *očekivanju žrtvovanja ugroženog pravnog dobra*.²⁴ S aspekta načela zakonitosti kažnjivost za djela treba biti precizirana

---

kao “čovjek vezan za pravno zaštićene interese”. Babić, M., *Krajnja nužda u krivičnom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 1983., str. 47.

¹⁹ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 230.

²⁰ Iznimke nisu zadovoljavajuće rješenje jer nužna situacija sa psihičkim pritiskom uvjetuje ispriku neovisno o dužnosti ili prethodnom ponašanju osobe koja adresata onemogućuje da se ponaša u skladu s normom. Lerman, M. D., *Zuständigkeitskollision in Fällen des entschuldigenden Notstandes-Über die Grenzen der Anwendbarkeit des §35 Abs. 1 Satz 2 StGB*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft mit Auslandsrundschau, vol. 127, br. 2, 2015., str. 284 – 302, str. 285.

²¹ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 228 – 229. Profesijama koje uključuju povećanu opasnost – neučinkovito je utvrđivati ih, a angažiranim osobama omogućavati u prijetećim opasnostima zadiranje u dobra trećih osoba. Lerman, *cf. ibid.*, str. 286. Vatrogasca koji, radi izbjegavanja opekline, koristi drugu osobu kao ljudski štiti i ozlijedi ju nije prihvatljivo poštediti osude za nanošenje tjelesnih ozljeda jer bi njegov fizički integritet u sličnim okolnostima uvijek bio privilegirani spram integriteta osobe koja ovisi o njegovoj zaštiti.

²² §35 StGB: ... *jedoch kann die Strafe nach § 49 Abs. 1 gemildert werden den, wenn der Täter nicht mit Rücksicht auf ein besonderes Rechtsverhältnis die Gefahr hinzunehmen hatte.*

²³ §10 StGB: ... *Der Täter ist nicht entschuldigt, wenn er sich der Gefahr ohne einen von der Rechtsordnung anerkannten Grund bewusst ausgesetzt hat.*

²⁴ Art. 18 StGB: ... *wird milder bestraft, wenn ihm zuzumuten war, das gefährdete Gut preiszugeben.*

kako bi građanin mogao znati je li u određenim slučajevima obvezan djelovati i potencijalno odgovoran. Sadržajno utemeljenje i raspon dužnosti izlaganja opasnosti u njemačkoj dogmatici obiluju otvorenim pitanjima²⁵ koja se referiraju na društvene javnopravne dužnosti ili dužnosti prema određenim osobama ili *sui generis* garantne dužnosti, a smatra se i da nisu jednake obvezama kod prouzročenja opasnosti²⁶, ograničene djelatnostima usmjerenim ka otklanjanju opasnosti²⁷, ali i da je ova rasprava unaprijed osuđena na propast jer nije moguće dati ni polovično profilirano određenje.²⁸ Suglasje postoji za povećane dužnosti podnošenja opasnosti svojstvene određenim zanimanjima (njem. *berufstypische Gefahr*).²⁹ U kontekstu tumačenja pledira se za restriktivnost³⁰, a razmatranje otvara pitanja utemeljenja, objašnjenje isključenja isprike, krug osoba na koje se dužnost odnosi te do koje mjere vrijedi.

Razmatranje pravnog utemeljenja povezuje se s autonomnom odlukom pojedinca na proširenje građanske dužnosti u opasnim situacijama, dovodeći tzv. urođena prava u kritičnu poziciju.³¹ Pretpostavka obavljanja institucionaliziranih profesija podrazumijeva dobrovoljno prihvaćanje povezanih opasnosti po život i tjelesni integritet bez mogućnosti ekskulpacije.³² Položaj osobe u krajnjoj nuždi nije slučajna, pa bi odobravanje isprike (i nekažnjivosti za odbijanje dužnosti) značilo manjkavu ili nikakvu zaštitu važnih pravnih dobara. Ovo se mahom

²⁵ Bernsmann, K., *Zum Handeln von Hoheitsträgern aus der Sicht des "entschuldigenden Notstandes" (§35 StGB)*, u: *Festschrift für Günter Blau zum 70. Geburtstag am 18. Dezember 1985*, Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1985., str. 23 – 49, str. 23; Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 234.

²⁶ Pawlik, M., *Eine Theorie des entschuldigenden Notstandes: Rechtsphilosophische Grundlagen und dogmatische Ausgestaltung*, Jahrbuch für Recht und Ethik, vol. 11, 2003., str. 287 – 315, str. 306.

²⁷ Hörnle, T., *Der entschuldigende Notstand (§35 StGB)*, Juristische Schulung, Zeitschrift für Studium und Ausbildung, br. 49, 2009., str. 873 – 880, str. 879.

²⁸ Bernsmann, *op. cit.* u bilj. 25, str. 36.

²⁹ Liječnik je dužan izložiti se opasnosti zaraze koja proizlazi iz njegove profesije, ali nije dužan kod potonuća broda dati drugim putnicima prednost spašavanja. Jakobs, G., *Strafrecht, Allgemeiner Teil Die Grundlagen und die Zurechnungslehre*, 2. neuarbeitete und erweiterte Auflage, Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1993., str. 573; Timpe, G., *Grundfälle zum entschuldigenden Notstand und zum Notwehrexzeß*, Juristische Schulung, Zeitschrift für Studium und Ausbildung, 1985., str. 35.

³⁰ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 235; Planas, R. R., *Negative und positive Pflichten im Strafrecht*, Goldammer's Archiv für Strafrecht, vol. 160, br. 11, 2013., str. 624 – 640, str. 635.

³¹ Odlučna nije pozicija osobe u društvu, već samostalno dovođenje urođenih prava u opasnost. Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 235.

³² Lerman, *op. cit.* u bilj. 20, str. 287.

odnosi na policiju, vojsku, članove gorske službe spašavanja ili vatrogasne službe sa zaštitnom funkcijom djelovanja u korist zajednice. Dvojbeno je je li to posebna društvena obveza ili vezana uz kategorije pojedinaca u posebnom pravnom odnosu s dužnošću izlaganja opasnosti.³³ Riječ je zapravo o obliku garantne dužnosti³⁴ koje se, uslijed složenosti i neodređenosti, teško mogu zakonski oblikovati, a nazivaju se i “najtamnijim poglavljem dogmatike općeg dijela kaznenog prava”.³⁵ Garant je osoba *pravno* odgovorna za sprečavanje posljedice³⁶, a javlja se u različitim okolnostima.³⁷ Veliku ulogu u razvijanju obilježja i vrsta ima znanost i sudska praksa.³⁸ Njemački je Ustavni sud obrazložio da za garantnu poziciju nije dovoljna moralna obveza ili tek stvarna mogućnost otklona štete, već pravna dužnost iz zaštitnog odnosa spram ugroženog pravnog dobra³⁹ povezana s normativnim utemeljenjem uz tradiciju sudačkog opisivanja mogućih vrsta,

³³ Lee, Y. S., *Entschuldigungsgründe im deutschen und koreanischen Strafrecht*, Beiträge und Materialien aus dem Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg im Breisgau, 1992., str. 107.

³⁴ Jescheck H. H.; Weigend, T., *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Duncker&Humblot, Berlin, 1996., str. 487; Perron, W. u: Schönke, A.; Schröder, H. (Hrsg.), *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 29. Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 2014., str. 713, rb. 22.

³⁵ Roxin, C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, Besondere Erscheinungsformen der Straftat*, C. H. Beck, München, 2003., str. 711, par. 32, rb. 2. U njemačkoj pravnoj teoriji, sukladno učenju A. Kaufmanna, dijele se na dužnosti zaštite i dužnosti nadzora (njem. *Schutz- und Überwachungsgaranten*), dok sudska praksa prednost daje prvoj kategoriji. Jasch, M., *Übernahme von Garantpflichten aus Ingerenz?*, Neue Zeitschrift für Strafrecht, vol. 25, br. 1, 2005., str. 8 – 13, str. 8.

³⁶ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 6 (izdanje 2016.), str. 128; Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio 2, kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 15, a tako se općenito određuje i u njemačkom pravu. Stam, F., *Strafrechtliche Garantpflichten aus Gesetz*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft mit Auslandrundschau, vol. 131, br. 2, 2019., str. 259 – 285, str. 259.

³⁷ Prirodnim i obiteljskim vezama, uskim životnim zajednicama, dobrovoljnom preuzimanju obveze, službenim obvezama, prethodnom opasnom postupanju, nadzorom nad opasnim stvarima, odgovornosti za protupravna postupanja trećih..., pa i preuzimanju sigurnosnih obveza. Stam, *cf. ibid.*, str. 260.

³⁸ Njemački sudovi odlučuju o garantnim dužnostima bez značajnijeg obrazloženja zakonske obveze, a tamo gdje ih obrazlažu, većinom je riječ o zaštitnoj svrsi izvan kaznenog zakona. *Cf. ibid.*, str. 270.

³⁹ BVerfG NJW 1998, 50, 56, vidi i Stam, *cf. ibid.*, str. 261. *...daß nur eine Rechtspflicht, die einem durch besondere Umstände begründeten Schutzverhältnis zum gefährdete Rechtsgut entspringt, eine Garantstellung begründen kann, eine sittliche Pflicht oder nur die faktische Möglichkeit zur Schadensverhinderung aber nicht genügen.* Još je 1892. godine Reichsgericht istaknuo kako je riječ o pravno utemeljenoj, a ne moralnoj obvezi. RGSt, 22, 332, 333.

što građanima čini predvidljivim rizik kažnjavanja.⁴⁰ Institucionalne garantne dužnosti primarno se tiču dužnosnika i službenika odgovornih za rad državnih institucija uz očekivanje građana o njihovu funkcioniranju.⁴¹ Konkretnije, kad je riječ o policijskoj obvezi zaštite javne sigurnosti i poretka, 1992. godine njemački je *Bundesgerichtshof* razmotrio utemeljenje garantnih dužnosti (obvezu postupanja) navodeći kako javnopravna dužnost otklanjanja kaznenih djela služi očuvanju pravnih dobara od konkretne opasnosti, a izostanak intervencije može se shvatiti kao doprinos ili potpora ostvarivanju djela.⁴² U tom je smjeru i odluka *OLG Rostock*, u kojoj je garantna pozicija utvrđena iz odredbe tzv. *SOG M-V*⁴³, uz obvezu policije poduzimati nužne mjere radi otklanjanja opasnosti sukladno profesionalnoj diskreciji.⁴⁴ Važno je i pitanje dužnosti solidarnosti⁴⁵ kao pomoći otklanjanjem prijeteće opasnosti, a kršenje u pravilu podliježe državnom kažnjavanju⁴⁶, pa se zaštitne garantne dužnosti izvode i iz odgovornosti za pravno dobro na temelju opće solidarnosti.⁴⁷ Solidarnost svakako može doprinijeti boljem razumijevanju izlaganja opasnosti kao složenoj dužnosti ponašanja i trpljenja s obzirom na to da ju odlikuje inherentna neodređenost i nedostatak jednoznačnog tumačenja u poredbenoj znanosti i normativima, pa s obzirom

⁴⁰ BVerfG NJW 2003, 1030, vidi i Stam, *cf. ibid.*, str. 261. ...*die Anbindung an das Erfordernis normativ begründeter Pflichten und eine auf langjähriger Tradition beruhende einheitliche und klare richterliche Umschreibung möglicher Garantstellung gewährleisten ... dass das Risiko einer Bestrafung für den Normadressaten voraussehbar wird.*

⁴¹ Planas, *op. cit.* u bilj. 30, str. 635 – 636.

⁴² BGHSt, 38, 388, 389 – 391, 4 StR 358/92, 29. 10. 1992., vidi Stam, *op. cit.* u bilj. 36, str. 272.

⁴³ *Gesetz über die öffentliche Sicherheit und Ordnung in Mecklenburg-Vorpommern (Sicherheits- und Ordnungsgesetz – SOG M-V)*: policija mora poduzeti potrebne mjere za sprečavanje opasnosti po širu javnost ili pojedince koji ugrožavaju javnu sigurnost ili red, pri odluci o potrebnim mjerama uzimaju se u obzir javni interesi i interesi pojedinca ako način postupanja nije propisan.

⁴⁴ OLG Rostock, NStZ 2001, 199, 200, 11. 8. 1999. – IWs 10/97, <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=OLG%20Rostock&Datum=11.08.1999&Aktenzeichen=I%20Ws%2010/97>. Riječ je o odgovornosti policajaca zbog nehajnog nečinjenja pri požarima i napadima u boravištu azilantata i migranata, koji su se u kolovozu 1992. dogodili u Lichtenhagenu, a počinili su ih desni ekstremisti. Policijske su snage oklijevale s reakcijom, što je dovelo do eskalacije nereda. Kölbel, R., *Objektive Zurechnung beim unechten Unterlassen*, Juristische Schulung, br. 4, 2006., str. 309 – 314.

⁴⁵ Frisch, W., *Strafrecht und Solidarität-Zugleich zu Notstand und unterlassener Hilfeleistung*, Goldammer's Archiv für Strafrecht, vol. 163, br. 3, 2016., str. 121 – 137, str. 121 – 122.

⁴⁶ *Ibid.*, str. 122.

⁴⁷ Jasch, *op. cit.* u bilj. 35, str. 9.

na sve navedeno nije čudno da nije preciznije definirana u hrvatskoj odredbi. Ne treba bježati od mogućih kontura, a one bi se mogle odrediti kao garantna dužnost dobrovoljnog preuzimanja obaveze zaštite društvenog funkcioniranja utemeljene na solidarnosti.

S obzirom na prikazanu nekoherentnost pojma te opisanu Bernsmannovu konstataciju⁴⁸, autori ne raspravljaju o temelju isključenja isprike navodeći najčešće poseban pravni odnos kao razlog.⁴⁹ To ne znači da je ova ekskulpacijska iznimka nesporno objašnjiva ustaljenim objašnjenjima isprike: psihološkim stanjem, teorijom o dvostrukom smanjenju krivnje te nepostojanjem preventivne potrebe kažnjavanja.⁵⁰ Prvi temelj isprike ima okosnicu u nagonu za samoodržanje kao odlučujućem kriteriju, no iako postoje pokušaji objašnjenja manje uvjetovanosti ovog nagona kod posebnih pravnih odnosa⁵¹, životno je prihvatljivije da njegovo djelovanje ne razlikuje jednu osobu od druge, njezino ponašanje ili obvezanost dužnošću, a onda je neprihvatljivo razlikovanje u postupanju jer se isprika treba odnositi na svaku osobu u opasnoj situaciji.⁵² Prevladavajuća teorija o dvostrukom smanjenju krivnje zagovara nedostatak standardnog smanjenja neprava i krivnje u djelu ispod granice koja zavređuje kažnjavanje. Nepravo opstaje jer je počinitelj ujedno povrijedio i pretpostavljenu zakonsku obvezu izlaganja opasnosti (nije svladao nagon za samoodržanjem kao obavezu utemeljenu zanimanjem i iznevjerio je očekivanja zajednice). Krivnja opstaje jer, sa stajališta zakona, primarni motiv spašavanja samog sebe u ovim situacijama

---

⁴⁸ Bernsmann, *op. cit.* u bilj. 25. Vidi bilj. 28 ovog rada o nemogućnosti niti polovičnog profiliranja.

⁴⁹ Wessels, J.; Beulke, W., *Strafrecht, Allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*, 42. Auflage, C. F. Müller, Heidelberg – München – Landsberg – Frechen – Hamburg, 2012., str. 163, rb. 440; Haft, F., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 7. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1996., str. 318, rb. 71 – 72; Kienapfel, D., *Lernprogramm Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 13. überarbeitete Auflage, Manzsche Verlags und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2009., str. 240; Triffterer, *op. cit.* u bilj. 18, str. 143, rb. 146; Fuchs, H., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Grundlagen und Lehre von der Straftat*, 8. überarbeitete Auflage, Verlag Österreich, Wien, 2012., str. 221, rb. 15.

⁵⁰ Herceg Pakšić, *Ispričavajući razlozi...*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 363 – 365. Najčešće se kao objašnjenje koristi pristup umanjenja krivnje uslijed dvostrukog smanjenja neprava i krivnje. Haft, *op. cit.* u bilj. 49, str. 138. Vidi i Triffterer, *op. cit.* u bilj. 18, str. 281.

⁵¹ Slabija mogućnost krajnje nužde kad spašavaju sebe zadirući u tuđa pravna dobra, samo u mjeri koja je prikladna zanimanju (njem. *berufsadäquaten Maß*). Seiler, S., *Strafrecht, Allgemeiner Teil I: Grundlagen und Lehre von der Straftat (österreich. Recht)*, 2. überarbeitete Auflage, Verlag: facultas.wuv, Wien, 2011., str. 191, rb. 613.

⁵² *Eine Ungleichbehandlung verböte sich somit...* Lerman, *op. cit.* u bilj. 20, str. 289.

zaslužuje manju blagost.⁵³ Podupiruća shvaćanja idu u smjeru nadležnosti nad konfliktnim položajem⁵⁴ te neutralizacije standardno smanjenog neprava.⁵⁵ Već navedeni nedostaci u pogledu procjene nagona za samoodržanjem relevantni su i ovdje, stoga elaboracija kroz dvostruko smanjenje krivnje možda nije najbolji put.⁵⁶ Unutar teorije o nepostojanju preventivne potrebe kažnjavanja isprika se odriče u korist očuvanja općih društvenih interesa⁵⁷ s razlikovanjem u tendenciji i stupnju ograničenja, koja su najjača kod posebnih pravnih odnosa. Zaštita bi pravnih dobara bila izravno ugrožena kad bi nositelji određenih dužnosti nekažnjeno mogli odustajati od obavljanja svojega zanimanja⁵⁸, od kojih pravni poredak očekuje izlaganje opasnosti jer se zajednica na njih oslanja⁵⁹, što se čini najviše prihvatljivim. Krug ovih osoba u poredbenoj literaturi obično “započinje nabiranjem s vojnikom ili policijskim službenikom, a završava s dadiljom”.⁶⁰ Navodi se kriterij posjedovanja “većih stručnih znanja”⁶¹ ili “osobe s posebnom dužnošću zaštite zajednice na temelju koje su u obavezi preuzeti opasnost” ili je za njih “povišena granica žrtvovanja”.⁶² Nabrajaju se vojnici, državni službenici, pomorci, piloti, policija, vatrogasci, spasilačke službe, liječnici, medicinske sestre, suci, državni odvjetnici, diplomati, planinarski vodiči, nadzornici bazena...⁶³ Imajući u vidu sve ranije rečeno, jasno je kako *numerus clausus* nije moguć pa će se odluka zahvaća li pravna dužnost pojedinca donositi *in concreto* uzevši u obzir prethodno navedena stajališta o utemeljenju i obilježjima ovih dužnosti.⁶⁴ Pri određivanju dosega ove obveze treba imati na umu kako pravo očekuje postu-

⁵³ Jescheck; Weigend, *op. cit.* u bilj. 34, str. 487.

⁵⁴ Jakobs, *op. cit.* u bilj. 29, str. 573, rb. 12 – 13.

⁵⁵ Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 713, rb. 21.

⁵⁶ Manje konvencionalna objašnjenja isprike također nisu u stanju objasniti odricanje isprike u ovim slučajevima. Lerman, *op. cit.* u bilj. 20, str. 289 – 290.

⁵⁷ Cf. *ibid.*, str. 291 – 292.

⁵⁸ Roxin, C., *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I: Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. vollständig neu bearbeitete Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2006., str. 977 – 979, rb. 35 – 40.

⁵⁹ Kienapfel; Höpfel, *op. cit.* u bilj. 18, str. 124, rb. 21.

⁶⁰ Bernsmann, K., *Entschuldigung durch Notstand: Studien zu § 35 StGB*, Verlag Carl Heymanns, Köln, 1989., str. 116.

⁶¹ Novoselec, P.; Bojanić, I., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 197; Novoselec, *op. cit.* u bilj. 6 (izdanje 2016.), str. 181.

⁶² Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 713, rb. 22.

⁶³ Jescheck; Weigend, *op. cit.* u bilj. 34, str. 486.

⁶⁴ U njemačkoj se sudskoj praksi pri izvođenju garantnih dužnosti iz zakona u pravilu radi o zaštitnoj svrsi pojedine odredbe te se takva dužnost potvrđuje onda kada se

panje u skladu s kriterijem prosječne moralne osobe, a ne herojstvo.⁶⁵ Sigurna je smrt neprihvatljiva kao posljedica opterećenja, a u konačnici takav ishod ne bi postizao ni proklamiranu svrhu odredbe kojoj je cilj zaštita, a ne gubitak života. Dopušteno je odbiti izlaganje opasnosti kod rizika sigurne, a neki autori navode i visoko vjerojatne smrti.⁶⁶ I hrvatski je zakonodavac bio svjestan kako teret ne može biti neograničen, pa je u obrazloženju prijedloga odredbe naveo priznanje prava na krajnju nuždu ako bi izlaganje opasnosti predstavljalo, primjerice, sigurnu smrt.⁶⁷ Otvara se i pitanje moguće niže granice, primjerice teškog tjelesnog ozljeđivanja.⁶⁸ Iako nema jasnih izjašnjanja u prilog prihvaćanju teškog tjelesnog ozljeđivanja, valja i ovu mogućnost ostaviti otvorenom. Možemo prihvatiti mjerilo konkretne situacije i da je riječ o granici koja doseže najveći stupanj spremnosti angažiranja u spašavanju, pri čemu su mjerodavna i pravila i zahtjevi dane službe, a zahtjevi su to veći što je veće značenje dužnosti.⁶⁹

3. O DOPRINOSU OPASNOJ SITUACIJI KAO TEMELJU ODRICANJA ISPRIKE: PROUZROČENJE ILI SKRIVLJENOST?

Doprinos situaciji krajnje nužde oduvijek je znanstveno zanimljiv, no i kontroverzan⁷⁰, uz izazov prikladne regulacije.⁷¹ Nije riječ o izvorima opasnosti (oni su, sukladno pozitivnoj odredbi i tumačenju kaznenopravne teorije,

---

zakonska obveza radnje podudara s povrijeđenim bićem kaznenog djela. Stam, *op. cit.* u bilj. 36, str. 283 – 284.

⁶⁵ Bohlander, M., *Principles of German Law, Studies in International & Comparative Criminal Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2009., str. 125.

⁶⁶ Pravo ne zahtijeva svjesno žrtvovanje života. Roxin, *op. cit.* u bilj. 58, § 22, rb. 41.

⁶⁷ Odbije li vatrogasac spasiti dijete iz požara pa ono umre, odgovara za ubojstvo nečinjenjem. No, ako to znači sigurnu smrt, takva se žrtva ne može zahtijevati pa učinak krajnje nužde ponovno vrijedi. Konačni prijedlog Kaznenog zakona, PZE_866, srpanj 2011., str. 131 – 132. Turković *et al.*, *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 46. Pavlović, Š., *Kazneni zakon, zakonski tekst – komentari – sudska praksa – pravna teorija*, 3. izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2015., navodi kriterij neposredne smrti, str. 117.

⁶⁸ Frisch, *op. cit.* u bilj. 45, str. 133.

⁶⁹ Pavlović, *op. cit.* u bilj. 67, str. 117.

⁷⁰ Henkel, H., *Der Notstand nach gegenwärtigem und künftigem Recht*, C. H. Beck, München, 1931., str. 135.

⁷¹ Roxin, *op. cit.* u bilj. 14, str. 171.

neodlučni⁷²), već o doprinosu situaciji krajnje nužde.⁷³ Počinitelj se u nju nije doveo slučajno, nego svojim djelovanjem (prouzročenjem ili pak skrivljenošću), iz čega slijedi logična posljedica da ne može biti honoriran ekskulpacijom niti mu se može odobriti zadiranje u pravna dobra trećih osoba.⁷⁴ Čl. 22. st. 2. KZ-a predviđa “neskrivljenost” kao nužno obilježje opasnosti i pretpostavku isprike⁷⁵, a to prihvaća i sudska praksa.⁷⁶ Nije moguće ublažavanje kazne, a *ratio* je u eliminaciji isprike ako je počinitelj izazvao svoj konfliktni položaj (sukob objektivnih i subjektivnih dužnosti) te mu država pripisuje odgovornost – onaj koji je stvorio opasnost, ne može zadirati u tuđa pravna dobra.⁷⁷ Ispričavajući se razlozi temelje na ideji značajnog psihičkog pritiska uslijed kojeg se osoba ne može podvrgnuti pravnom zahtjevu, pa se u ovim okolnostima može tvrditi da će takav pritisak biti niži⁷⁸, a to pak vodi nemogućnosti zagovaranja značajnog smanjenja neprava i krivnje. Onaj koji lakomisleno ode na planinarenje bez to-

⁷² Novoselec, *op. cit.* u bilj. 6 (izdanje 2016.), str. 174; Novoselec; Martinović, *op. cit.* u bilj. 6, str. 141.

⁷³ Ovaj se problem promatra i kroz prizmu posebnih pravnih odnosa. Jakobs, *op. cit.* u bilj. 29, str. 574.

⁷⁴ Lerman, *op. cit.* u bilj. 20, str. 287.

⁷⁵ Kod opravdavajuće krajnje nužde neskrivljenost nije zakonska pretpostavka, no nije bez značenja jer je treba validirati pri sveobuhvatnom odgaganju zala. Novoselec; Martinović, *op. cit.* u bilj. 6, str. 143. U tom kontekstu sudska je praksa uvažava. Vrhovni sud u odluci I Kž-698/1992-3 problematizira pitanje skrivljenosti u kontekstu opravdavajuće krajnje nužde, a i recentnija sudska praksa drži se takve procjene, primjerice u slučaju oca koji je pištoljem usmrtio psa koji je ugrožavao njegova sina. Županijski sud u Šibeniku opisuje da je riječ o situaciji koja je “...predstavljala realnu opasnost za optuženikova sina koja je bila neskrivljena.” Kž 58/2018-4, 5. travnja 2018. U slučaju optuženice koja nije dostavljala svu poslovnu dokumentaciju trgovačkom društvu i time postupala protivno Zakonu o računovodstvu navodi se da “...opasnost ne smije biti skrivljena, kao u konkretnom slučaju.” VSRH I Kž 637/2013-6.

⁷⁶ Vrhovni sud ističe da je općeprihvaćeno stajalište sudske prakse da se vozač, koji se ponaša nepropisno, ne može pozivati na krajnju nuždu jer se u nju doveo svojom krivnjom, ponašajući se nepropisno. VSRH, III Kr-26/04-3 i Pavlović, *op. cit.* u bilj. 67, str. 133.

⁷⁷ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 233 – 234.

⁷⁸ Hermann, J., *Causing the Conditions of One's Own Defense: The Multifaceted Approach of German Law* u: Eser, A.; Fletcher, G. P., *Rechtfertigung und Entschuldigung, Rechtsvergleichende Perspektiven*, Band I, Volume S 7/1, Max Planck Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg im Breisgau, 1987., str. 745 – 774, str. 766. Autor ističe i moralni aspekt – osoba koja nije slobodna od odgovornosti, ne zavrjeđuje biti ispričana. I Eser, A., *Justification and Excuse*, American Journal of Comparative Law, vol. 24, br. 4, 1976., str. 621 – 637, str. 632.

ple odjeće, ne može se pozivati na krajnju nuždu kad dođe do oluje te drugome oduzme toplu jaknu radi zaštite, uzrokujući tako njegovo smrzavanje.⁷⁹ Ovaj preduvjet nije nepoznanica ni u poredbenim rješenjima, čak ni u onim sustavima koji su recentno prihvatili dihotomiju koja uključuje ispričavajući učinak, kao primjerice u Sloveniji.⁸⁰ Temeljno je pitanje treba li preduvjet isprike ostati neskrivljena opasnost ili pak predložiti strože rješenje koje uključuje neprouzročenu opasnost. Nakon ranije neskrivljenosti njemački KZ iz 1975. u § 35 st. I govori o "prouzročanju".⁸¹ Promjena je ipak "uzrokovala više nejasnoća nego što ih je riješila"⁸², stoga su sudovi i teorija pošli drugim putem.⁸³ Unatoč *ex lege* kauzalnom konceptu navodi se kako je on jednostavno nedostatan za isključivanje isprike pa naprednija stajališta govore o konceptu uzročnosti koji uključuje predvidljivost opasnosti (njem. *Vorhersehbarkeit*), ponašanje nekompatibilno pravnoj dužnosti (njem. *Pflichtwidrigkeit*) ili kršenje (njem. *Obliegenheitsverletzung*), odnosno o proširivanju razumnosti i očekivanju ispunjenja dužnosti.⁸⁴ Raniji su poredbeni autori isticali kako kod krajnje nužde, neovisno o opravdanju ili ispriki, opasnost treba biti neskrivljena⁸⁵ ili raspravljali o nekažnjivosti samo kod neskrivljenosti opasnosti.⁸⁶ Austrijska odredba ne govori o utjecaju počinitelja na situaciju krajnje nužde niti o neskrivljenoj ili neprouzročenoj opasnosti, već o odricanju isprike pri izlaganju opasnosti bez pravno priznate osnove.⁸⁷

⁷⁹ Jeschek; Weigend, *op. cit.* u bilj. 34, str. 485.

⁸⁰ Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika – KZ-1B, Uradni list RS, št. 91/11 z dne 14. 11. 2011. Čl. 32. (2): *Ni kriv storilec, ki stori protipravno dejanje, da bi od sebe ali koga drugega odvrnil istočasno nezakrivljeno nevarnost...*

⁸¹ *Dies gilt nicht, soweit dem Täter nach den Umständen, namentlich weil er die Gefahr selbst verursacht hat...* Ranija je odredba u § 54 propisivala neskrivljeno dovodenje u položaj krajnje nužde (njem. *unverschuldeten Herbeiführung in der Notstandslage*). Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 231.

⁸² Roxin, *op. cit.* u bilj. 58, § 22, rb. 44.

⁸³ Problematične su situacije kad se osoba namjerno izlaže opasnosti kako bi spasila nekog drugog, a od onog tko se izlaže nerazumno riziku očekuje se prihvata. Hermann, *op. cit.* u bilj. 78, str. 766 – 767.

⁸⁴ Hörnle, *op. cit.* u bilj. 27, str. 879. Osoba mora predvidjeti nerazumno i tešku povredu obveza i povezano prekorljivo prouzročanje predvidljive opasnosti.

⁸⁵ Goldschmidt je pledirao za izravnu primjenu instituta *actio libera in causa*, što bi učinilo suvišnim postojanje specifičnog pravila u tim situacijama. Goldschmidt, J., *Der Notstand, ein Schuldproblem: mit Rücksicht auf die Strafgesetzentwürfe Deutschlands, Österreichs und der Schweiz*, Österreichischer Zeitschrift für Strafrecht, br. 3-4, 1913.

⁸⁶ Janka, *op. cit.* u bilj. 5, str. 253.

⁸⁷ §10 StGB: (2) *Der Täter ist nicht entschuldigt, wenn er sich der Gefahr ohne einen von der Rechtsordnung anerkannten Grund bewusst ausgesetzt hat.*

Potonje se tumači kroz tri moguća isključenja isprike: korektiv nerazmjernosti, skrivljenosti i mogućnosti zahtijevanja pravnousklađenog ponašanja.⁸⁸ Korektiv skrivljenosti (njem. *Verschuldenskorrektiv*) ilustriramo primjerom atentatora kojemu se odriče isprika jer je, da bi se spasio, silom uzeo žrtvi jedini prsluk za spašavanje, a prethodno je na brodu aktivirao bombu koju je sam donio.⁸⁹ Ni švicarska odredba ne sadržava eksplicitno ovo obilježje, već govori o ublažavanju kazne (dakle, uspostavi kaznene odgovornosti) ako se od počinitelja moglo očekivati žrtvovanje ugroženog dobra.⁹⁰ S obzirom na sve rečeno, treba prihvatiti da je puko prouzročenje opasnosti čisto objektivan proces, neovisan o krivnji te bi kao kriterij značio objektivizaciju u području koje je načelno vođeno individualnim i subjektivnim mjerilima. I u njemačkoj se literaturi navodi da puko prouzročenje opasnosti zbog indiferentnosti spram krivnje ne može voditi isključenju isprike.⁹¹ Zaključno, u sustavima koji prihvaćaju ispričavajuću krajnju nuždu mahom je riječ o preduvjetu neskrivljenosti, a i tamo gdje zakonski izričaj prihvaća neuzročnost, kritizira se kao nerazuman.⁹² Stoga prihvaćeno hrvatsko rješenje možemo ocijeniti dobrim izborom.

4. (NE)RAZMJER PRIJETEĆEG I POČINJENOG ZLA U ISPRIČAVAJUĆOJ KRAJNJOJ NUŽDI

Za održanje učinka isprike predviđa se da učinjeno zlo ne smije biti nerazmjerno teže od prijetjećeg. Načelo razmjernosti (proporcionalnosti) ovdje se pojavljuje kao preduvjet isprike, no riječ je o pravnom principu širokog spektra, važnom i u drugim kaznenopravnim područjima. Njegovu primjenu u okviru ispričavajuće krajnje nužde ne prati unisonost stajališta u poredbenoj teoriji,

⁸⁸ Korektiv skrivljenosti objašnjava se ovdje, korektiv nerazmjernosti u idućem poglavlju. Korektiv mogućnosti zahtijevanja drukčijeg ponašanja i usporedbu s tzv. *maßgerechter Mensch*, vezanoj pravno zaštićenim vrijednostima, razmatrali smo u I. poglavlju. Triffterer, *op. cit.* u bilj. 18, str. 284, rb. 141.

⁸⁹ Fuchs, *op. cit.* u bilj. 49, str. 221, rb. 13. U odnosu na njemačko rješenje, misli se na širi opseg djelatnosti – ne samo kad je počinitelj aktivnom radnjom prouzročio opasnost nego i kada nije iskoristio mogućnost izbjegavanja opasnosti koju bi pravno osviješteni čovjek iskoristio.

⁹⁰ Art. 18 *Entschuldbarer Notstand: I. Wer eine mit Strafe bedrohte Tat begeht... wird milder bestraft, wenn ihm zuzumuten war, das gefährdete Gut preiszugeben.*

⁹¹ *Das bloße Verursachen der Gefahr ist als solches noch ein völlig schuldindifferenten Vorgang, der deshalb auch nicht zum Ausschluss der Entschuldigung führen kann.* Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 712, rb. 20.

⁹² Jakobs, *op. cit.* u bilj. 29, str. 575, rb. 16.

no uloga mu je nedvojbeno značajna. Tako austrijska odredba, uzor hrvatskom rješenju, propisuje da šteta ne smije biti nerazmjerno teža od prijeteće⁹³, što je korektiv nerazmjernosti (njem. *Unverhältnismäßigkorrektiv*) s funkcijom isključenja isprike.⁹⁴ Isto sadržava i slovenski KZ. Odnos kolizijskih dobara u kojemu spašeno dobro smije biti do određene mjere manje vrijedno od žrtvovanog dobra⁹⁵ posebna je razmjernost koja je rezultat shvaćanja kako krajnja nužda može rezultirati značajnim štetama pa smije biti neprikladna, no ne odveć (nerazmjerna).⁹⁶ Švicarski KZ ne spominje ovaj odnos, no utjecaj na zaključnu ocjenu o isprici vidljiv je u tumačenjima da je počinitelj išao za zaštitom objektivno vrednijeg pravnog dobra⁹⁷ ili se ne traži spašavanje više rangiranog interesa, no ipak zahtijeva usporedivost pravnih dobara⁹⁸ te da u nedostatku prikladne jednoznačne teorije ipak treba uzimati u obzir objektivno više rangirana dobra, dok se isključuje “vaganje” dobara kod života.⁹⁹ Njemačka odredba također ne spominje načelo razmjernosti, ali procjena se dobara s pravom zahtijeva kroz primat klauzule mogućnosti pravno usklađenog ponašanja.¹⁰⁰ Prihvatljivo je

⁹³ ...aus der Tat drohende Schaden nicht unverhältnismäßig schwerer wiegt als der Nachteil, den sie abwenden soll.

⁹⁴ Riječ je o ograničenoj procjeni pravnih dobara u obrnutom smislu: kod opravdavajuće krajnje nužde zahtijeva se da spašeno dobro ima veću vrijednost, kod ispričavajuće krajnje nužde spašeno dobro smije biti i manje vrijedno, ali ne i nerazmjerno manje radi isključenja isprike u ekstremnim slučajevima. Fuchs, *op. cit.* u bilj. 49, str. 221, rb. 12.

⁹⁵ ...beim entschuldigenden Notstand das gerettete Gut ist nicht eindeutig höherwertig als das geopfert Gut sein muß. Razlika u odnosu na opravdavajuću krajnju nuždu objašnjava se djelovanjem spram trećih osoba – ako su zahvati u njihova pravna dobra opravdani, nije dopuštena nužna obrana pa je trpljenje bazirano na ideji solidarnosti samo kod jasno vrednijeg pravnog dobra. Kod ispričavajuće krajnje nužde radnja je protupravna, pravo na nužnu obranu je očuvano, pa nije zamislivo zadiranje u visokovrijedno pravno dobro. Triffterer, *op. cit.* u bilj. 18, str. 283, rb. 138 – 139.

⁹⁶ *Ibid.*, str. 284.

⁹⁷ Treschel, S.; Jean-Richard, M. u: Treschel, S., *et al.*, *Schweizerisches Strafgesetzbuch, Praxiskommentar*, Dike Verlag AG, Zürich – St. Gallen, 2008., str. 108, rb. 1 – 2.

⁹⁸ Seelmann, K. u: Niggli, M. A.; Wichprächtiger, H. (Hrsg.), *Basler Kommentar, Strafrecht I*, 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2013., str. 352, rb. 3.

⁹⁹ Stratenwerth, G., *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I: Die Straftat*, 4. neuarbeitete Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2011., str. 315 – 316, rb. 62 – 63 i str. 317, rb. 69.

¹⁰⁰ Isprika se ne isključuje kod, primjerice, ubojstva zbog opasnosti po tjelesnu cjelovitost ili kod mnogobrojnih žrtvi, no to će biti u osobito teškim slučajevima krajnje nužde i procjenjivo prema kriteriju mogućnosti pravno usklađenog ponašanja. Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 716 – 717, rb. 33.

da se isprika može potvrditi i kod postupanja u korist jednako vrijednog ili pak manje vrijednog pravnog dobra, a vrijednost se utvrđuje rangom koji se ponajprije formira prema zapriječenoj kazni, no važno je uzeti u obzir i opseg i jačinu povrede, stupanj ugrožavanja na obje strane, opći interes, temeljne vrijednosti pravnog poretka.¹⁰¹ Možemo reći da postoje tri situacije ocjene kolizijskih pravnih dobara: razmjernost, tolerirajuća nerazmjernost i netolerirajuća nerazmjernost. U prve dvije isprika se odobrava, dok se u trećoj isključuje, pri čemu je od velike važnosti ne ostati na "mehaničkom" uspoređivanju povrijeđenog i spašenog dobra, nego je važno uzeti u obzir i druga mjerila.¹⁰² O netolerirajućoj nerazmjernosti bilo bi govora kod, primjerice, oduzimanja života ili prouzročenja teških tjelesnih ozljeda radi otklona apstraktne ugrožavajuće opasnosti po zdravlje ili slobodu ili pak uništenje važne materijalne vrijednosti radi otklona beznačajnog oštećenja tjelesne cjelovitosti. Pri koliziji individualnih dobara i općeg funkcioniranja pravnog poretka isprika ne bi smjela biti *a limine* isključena. Primjerice, njemačka sudska praksa potvrdila je ispriku kod počinjenja kaznenog djela lažnog svjedočenja kako bi se otklonila teža opasnost po tjelesni integritet¹⁰³, dok je u drugom slučaju odbijena isprika kod bijega iz vojske kako bi se time otklonila alergija izazvana nošenjem vojne uniforme.¹⁰⁴ Ne preostaje nego zaključiti da će složena procjena (ne)razmjera dobara unutar ispričavajuće krajnje nužde ovisiti o vještoj procjeni suda prema okolnostima koje su *in concreto* u pitanju, a moguća je i kad se žrtvuje dobro veće vrijednosti da bi se spasilo dobro manje vrijednosti.¹⁰⁵ Možda se najmanje spornim čini uklanjanje životne opasnosti jer tad slabe klasične granice i relativizacija jer je riječ o najvrednijem pravnom dobru.

¹⁰¹ Ispričavajuća krajnja nužda uvijek je isključena ako je u suprotnosti s temeljnim vrijednostima pravnog poretka. U Njemačkoj je poznat slučaj *Daschner*, osuda policijskog službenika zbog prisile jer je otmičaru djeteta zaprijetio mučenjem ako ne kaže gdje se dječak nalazi. Bojanić, I.; Đurđević, Z., *Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 15, br. 2, 2008., str. 973 – 1003, str. 984.

¹⁰² Novoselec; Bojanić, *op. cit.* u bilj. 61, str. 195; Novoselec; Martinović, *op. cit.* u bilj. 6, str. 148.

¹⁰³ Poblize vidi Roxin, C., *Höchstrichterliche Rechtsprechung zum Allgemeinen Teil des Strafrechts: 100 Entscheidungen für Studium und Referendariat mit Fragen und Antworten (JuS-Entscheidungen)*, 1. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1998., str. 59 – 60 te Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 717, rb. 33. (*Meineid Fall*).

¹⁰⁴ Prema Lee, *op. cit.* u bilj. 33, str. 113 (BayObLG GA 1973, 208).

¹⁰⁵ Tako i Novoselec; Bojanić, *op. cit.* u bilj. 61, str. 192.

5. POTREBA OGRANIČENJA ISPRIČAVAJUĆE KRAJNJE NUŽDE NA ODREĐENA PRAVNA DOBRA I KRUG OSOBA *DE LEGE FERENDA*?

Odabirući ispričavajuću krajnju nuždu kao *novum*, zakonodavac je odlučio primijeniti ispriku na pravna dobra te na nužnu pomoć bez ograničenja. Imajući na umu sustave koji hrvatskom zakonodavcu služe kao uzor, od kojih neki u svojim zakonskim izričajima poznaju ograničenja u oba navedena aspekta, opravdano se postavlja pitanje postavljanja novih granica isprike. U analizi ovog problema ukratko izlažemo relevantne poredbene pozitivne odredbe, nastojeći pronaći valjano rješenje uzimajući u obzir uporište teorijskog opravdanja ispričavajućih razloga.

Načelno je svako dobro prikladno za zaštitu putem ovog instituta, bez specifične etiološke elaboracije.¹⁰⁶ Razloge možemo potražiti i u analognom promatranju opravdavajuće krajnje nužde koja obuhvaća sva pravna dobra, ali i u holističkom promatranju isprike općenito jer hrvatsko rješenje nije ograničeno na određena pravna dobra. Ovakve pozicije ne nalazimo u svim poredbenim sustavima. Njemačka prihvaća restriktivno rješenje ograničavajući krug prikladnih dobara na život, tjelesnu cjelovitost te slobodu. Piše se o nezamjenjivim, urođenim pravima¹⁰⁷, koja tvore egzistenciju¹⁰⁸, o kojima ovisi procjena života i teško osobno ugrožavanje.¹⁰⁹ Jasno je vidljiva temeljna ideja da isprika funkcionira samo kod zaštite osnovnih egzistencijalnih dobara, pri čijem ugrožavanju posebno dolazi do izražaja počiniteljev nagon za samoodržanjem.¹¹⁰ Štoviše, i pozitivna je odredba dodatno ograničena prevladavajućim interpretacijama

¹⁰⁶ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 6 (izdanje 2016.), str. 175; vidi i Horvatić; Derenčinović; Cvitanović, *op. cit.* u bilj. 36, str. 52 i dalje; Grozdanić, V.; Škorić, M.; Martinović, I., *Kazneno pravo, Opći dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013., str. 123.

¹⁰⁷ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 17 i 224. Ta prava pripadaju svakoj osobi te ne ovise o ustavnom uređenju ili obliku organizacije društva.

¹⁰⁸ Janka, *op. cit.* u bilj. 5, str. 197. Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 683, rb. 4. navodi: *Darin liegt eine gewollte Beschränkung auf die Rechtsgüter, welche die physische Existenz des Menschen ausmachen oder für diese von elementarer Bedeutung sind.*

¹⁰⁹ Köhler, A., *Der Notstand*, 1926., str. 52, citirano prema: Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 17. Dodatno, govori se o neprocjenjivim najvišim osobnim dobrima (njem. *unersetzbare höchstpersönliche Güter*). Vidi Rogall, K., *Systematische Kommentar zum Strafbuch* (SK-StGB), §35, 9. Auflage, Verlag Carl Heymanns, Köln, 2017., rn. 2 i 4.

¹¹⁰ Starije njemačko rješenje bilo je strože (§54), priznajući samo život i tijelo. Janka je tad isticao kako i osobna sloboda zavređuje uzimanje u obzir. Janka, *op. cit.* u bilj. 5, str. 178 i 264. Ona je uvrštena tek 1975. jer ipak ima "slično visok" rang kao život i tijelo. Ne misli se na opću slobodu, već samo na slobodu kretanja. Navodi se da

kojima se tjelesna cjelovitost ne odnosi na duševnu (psihičku) cjelovitost niti na spolni integritet, a sloboda se odnosi samo na slobodu kretanja.¹¹¹ Prevladava stajalište o neprihvatljivosti proširenja ovog kataloga drugim (stečenim) pravima poput imovine¹¹² stoga što ova vrsta krajnje nužde zapravo predstavlja iznimku od obveze podvrgavanja pravu spram odlučivanja što je ispravno za sebe.¹¹³ Ipak, prisutni su prijedori oko pripadnosti pojedinog prava kategoriji urođenih prava, poput onog vezanog uz čast¹¹⁴, a recentne misli plediraju za prihvatljivost seksualnog samoodređenja.¹¹⁵ Slovenski se zakonodavac odlučio za isti pristup, pa je ograničio ispriku na život, tjelesni integritet i osobnu slobodu.¹¹⁶ U navedenim je sustavima očit normativni oprez prema učinku isprike u okviru krajnje nužde. Austrijski KZ u ovom je pogledu tolerantniji, ograničavanja nema pa isprika može vrijediti, primjerice, za povređivanje tuđih pravnih dobara radi otklanjanja opasnosti za vlastitu imovinu, iako se uzima u obzir manja razina psihičkog pritiska nego u slučaju opasnosti po život i tijelo. Švicarski KZ ide specifičnim putem – primjenjuje kazuističko, no samo egzemplikativno nabranje. To su život, tijelo, sloboda, čast i imovina, no nije riječ o *numerus clausus* s obzirom na to da iza njega slijedi generalna klauzula "...ili drugo dobro visoke vrijednosti". Ovakvu lingvističku konstrukciju možemo ocijeniti suvišnom jer u konačnici dobivamo ishod prihvaćen unutar austrijske odredbe: stvarna neograničenost kataloga prikladnih pravnih dobara.

Švicarsko i austrijsko, a time i hrvatsko rješenje smatramo boljom opcijom u odnosu na njemačko i slovensko rješenje. Naime, ispričavajuće djelovanje odre-

---

je ne treba dalje proširivati prihvatom seksualnog opredjeljenja. Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 708, rb. 8.

¹¹¹ Haft, *op. cit.* u bilj. 49, str. 141; Bohlander, *op. cit.* u bilj. 65, str. 124; Perron u: Schönke; Schröder, *op. cit.* u bilj. 34, str. 707, rb. 6/7.

¹¹² Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 224.

¹¹³ Bohlander, *op. cit.* u bilj. 65, str. 124.

¹¹⁴ Henkel je smatrao da povreda časti istodobno dovodi i do narušavanja tjelesnog integriteta. Henkel, *op. cit.* u bilj. 70, str. 101.

¹¹⁵ Leite tako smatra ovo opredjeljenje prikladnim za proširenje tumačenja slobode u kontekstu krajnje nužde, i to ne samo zbog suvremene relevantnosti nego i zbog svoje izvorne prirode – seksualno samoodređenje pripada svakoj osobi te joj za nastanak tog prava ne treba državni akt. Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 225.

¹¹⁶ Čl. 32. (2) *Ni kriv storilec, ki stori protipravno dejanje, da bi od sebe ali koga drugega odvrnil istočasno nezakrivljeno nevarnost za življenje, telesno celovitost ali osebno svobodo, ki je ni bilo mogoče odvrniti drugače, če povzročeno zlo ni bilo nesorazmerno večje od zla, ki je grozilo, in če se storilec ni bil dolžan izpostaviti nevarnosti (opravičljiva skrajna sila).*

đenog ponašanja nastaje na temelju sastavnica, a jedna je psihički pritisak¹¹⁷ kao esencija da bismo dobili smanjenje krivnje ispod razine koja zavređuje kažnjavanje. Životno je nedvojbeno da ga može izazvati ugroženost ne samo egzistencijalnih, nego i drugih pravnih dobara. Zbog neuvažavanja te činjenice njemačko se rješenje podvrgava kritičkim razmatranjima u smjeru neosnovanosti¹¹⁸ da je nevjerojatna potpuna neosjetljivost spram opasnosti koje prijete drugim pravnim dobrima jer ona mogu imati barem približnu težinu za počinitelja kao i život, tijelo ili sloboda. Primjerice, kad su u pitanju nezamjenjiva materijalna dobra kao gospodarska, znanstvena ili umjetnička postignuća kao životno djelo počinitelja.¹¹⁹ U tom kontekstu smatramo neograničavanje pravnih dobara koja se mogu štititi krajnjom nuždom dobrim izborom. Ovakvo rješenje svakako uključuje dvojbene situacije, kao primjerice prijetnje gospodarske štete kao izgovora povređivanja tuđih pravnih dobara, no vješta procjena sudske prakse odlukama može zauzdati preširoku ili neutemeljenu uporabu isprike.

Pri institutu pomoći u krajnjoj nuždi riječ je o otklanjanju opasnosti od trećih osoba koje, sukladno hrvatskom rješenju, ima jednak učinak kao otklanjanje vlastite opasnosti. Nekažnjivost se izvodi iz načela krivnje (postojanja ispričavajućeg razloga) u društveno konstruiranim okolnostima uz priznanje pravnog poretka da čovjek nije izolirano biće, nego se identitet određuje kroz odnose s drugima.¹²⁰ Hrvatska odredba prihvaća alocentričan koncept bez ograničenja, za razliku od nekih drugih sustava. Njemačko rješenje ispričava počinitelja samo kod osobne ugroženosti ili kad opasnost prijete *određenim* trećim osobama, pri čemu se prihvaća dihotomija na srodnike (njem. *Angehörigen*) te bliske osobe (njem. *ihm nahestehenden Person*). Determinacija počiva na procjeni da ugrožavanje tih osoba može izazvati osjećaj usporediv s vlastitom situacijom krajnje nužde.¹²¹

---

¹¹⁷ Smanjenje krivnje (dijelom zbog psihičkog pritiska, dijelom zbog smanjenja nepravda), daljnje relativiziranje nepravda te sastavnica koja se odnosi na manjak preventivne potrebe kažnjavanja. Za detaljnije obrazloženje teorijskog utemeljenja isprike vidi Herceg Pakšić, B., *Ispričavajući razlozi u kaznenom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014., te Herceg Pakšić, *Ispričavajući razlozi...*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 359 – 385.

¹¹⁸ Bernsmann također iznosi svoju kritiku ograničenja pravnih dobara koja se mogu štititi ispričavajućom krajnjom nuždom, pledirajući da je ono neosnovano. Detaljno vidi Bernsmann, *op. cit.* u bilj. 60, str. 317 i dalje.

¹¹⁹ Jakobs navodi primjer poljoprivrednika koji u slučaju požara najprije spašava stoku, a zatim budi slugu koji je zbog toga pretrpio ozljede. Jakobs, *op. cit.* u bilj. 29, str. 572, rb. 9. Slično Timpe, *op. cit.* u bilj. 29, str. 864.

¹²⁰ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 226 – 227.

¹²¹ Jescheck; Weigend, *op. cit.* u bilj. 34, str. 483. Ranije uređenje bilo je strože, priznajući ispriku samo za sebe ili srodnike, a promijenjeno je priznajući da i osobna

Ipak, značajna je razlika između srodnika i bliske osobe jer kod potonjih postoji stroži kriterij procjene međuodnosa s počiniteljem koji se ispituje *in concreto*: postojanje sigurnog i trajnog odnosa te osjećaja solidarnosti usporedivog s onim kod članova obitelji. Takav se osjećaj za srodnike presumira i ne ispituje, pa će se ispričavajući učinak moći primijeniti i kad to nije slučaj. Možemo zaključiti kako je kod srodnika prihvaćen formalni, a kod bliskih osoba materijalni kriterij.¹²² Za otklanjanje opasnosti od osoba izvan navedenog kruga nema primjene isprike. U austrijskom rješenju važno je da se ne može uputiti prijekor pravno osviještenom građaninu, što je karakteristično kod spašavanja srodnika ili bliskih osoba iz opasnosti, no isprika nije ograničena pa će, primjerice, spašavanje više nepoznatih ljudi na štetu života pojedinca također biti ispričano krajnjom nuždom.¹²³ I švicarsko rješenje ide u smjeru neograničavanja.¹²⁴

U zauzimanju stava prema potencijalnoj promjeni dosega hrvatske odredbe *de lege ferenda*, najprije analiziramo dvojbu treba li posebno razlikovati srodnike i bliske osobe. Bernsmann ističe dojam da je njemačko rješenje bliske osobe zapravo viši pojam pa bi slijedom toga trebalo privilegirati samo one radnje učinjene u korist bliskih srodnika.¹²⁵ Ovo rješenje ima i nelogičnosti u trajanju odnosa: dok se razvedeni suprug prema § 11. st. 1. t. 1. njemačkog KZ-a ubraja u članove obitelji, za bliske osobe se zahtijeva da međusobni odnos postoji *tempore acti*.¹²⁶ Postavljena razlika između srodnika i bliskih osoba upućuje na vrstu pravnog *fungiranja* – ako stvarna bliskost ne mora postojati u odnosu počinitelj – srodnik, onda ni počinitelj ne mora opasnost po njih osjećati kao vlastitu, što

---

bliska povezanost izvan srodstva može biti jednako, ako ne i više intenzivna te su osobe bliske počinitelju ušle u ovaj zaštićeni krug.

¹²² Formalni kriterij kritizira se jer nije razumljivo zašto bi se srž isprike (nemogućnost pravno usklađenog ponašanja) odvajala od stvarnih osjećaja i odnosa uzajamnosti. Coninx, A., *Restriktives Solidaritätsverständnis und extensive Gefährzuständigkeit, Wie ein anachronistisches Verständnis der entschuldigenden Notstandshilfe die fragwürdige Konfliktlösung von Notstandsfällen im Defensivnotstand begünstigt*, Jahrbuch für Recht und Ethik, vol. 22, 2014., str. 117, 119.

¹²³ Fuchs, *op. cit.* u bilj. 49, str. 223 – 224., rb. 23.

¹²⁴ Godine 1998. predloženo je rješenje po uzoru na njemačko, s ograničenjem na bliske osobe, no nije usvojeno. Frischknecht, T., *Zumutbarkeit, Näheverhältnis und der Wille des Gesetzgebers – zur Auslegung des Art. 18 StGB, entschuldigbarer Notstand*, recht – Zeitschrift für juristische Weiterbildung und Praxis, br. 5, 2008., str. 186 – 191.

¹²⁵ Bernsmann, *op. cit.* u bilj. 60, str. 82 – 89.

¹²⁶ Tako ovdje ne pripada počiniteljeva bivša djevojka, makar se osjećaji prema njoj nisu promijenili. Ističe se da nije dovoljno postojanje općenito brižnog odnosa jer nema uzajamnosti u smislu zakona, ali i isključenje odnosa kod radnih kolega, poznanika ili stranačkih prijatelja. Haft, *op. cit.* u bilj. 49, str. 141.

vodi poljuljanom temelju psihičkog pritiska kao osnove isprike. Fikcija bliskosti privilegira pripadnike srodničkih odnosa. Ona se za bliske osobe dokazuje, iako stvarna bliskost (a time i motivacijski pritisak), može biti i jača, primjerice, u slučaju dugogodišnjeg prijateljstva s razvijenim odnosom povjerenja u odnosu na bivšeg člana obitelji s kojim je zadržan površan odnos.¹²⁷ Ako se već želi ograničavati isprika, prihvatljivije je poći od *ad hominem* argumenta, pledirajući za realnost postojanja odlučujućeg sadržaja bliskog odnosa, da bi psihički pritisak za počinitelja bio stvaran i zaključak o “posrednoj pogođenosti” situacijom. Zbog posljedice neopravdanog razlikovanja u prihvaćenom konceptu ograničene nužne pomoći bilo bi uputno voditi se stvarnim sadržajem (bliskog) odnosa.

Potreba ograničavanja uopće počiva na razmatranju temeljnog obilježja isprike – psihičkog pritiska¹²⁸ – na koji se, *inter alia*, pozivaju poredbena rješenja u smislu motivacijskog faktora koji ometa standardno oblikovanje volje, uslijed kojeg se ne može tražiti od osobe da se ponaša na određeni način. I hrvatska ga teorija prihvaća.¹²⁹ Takvo je povezivanje i logično jer je vezano uz doživljaj situacije počinitelja i djeluje kao njegov osnovni motivator. Pitanja isprike ne pripadaju jednoznačnim i lakim, treba imati u vidu da se djelom u krajnjoj nuždi može ostvariti značajna povreda tuđih pravnih dobara, a ispričavanje ponašanja bez potrebnog pritiska može se obilježiti kao državno nepoštovanje tuđih vrijednih pravnih dobara, čija se zaštita ovime ostavlja na odabir pojedincu.¹³⁰ Iako ispričavajući učinak ima povezanost sa psihičkim pritiskom, njegov stupanj nije preciziran¹³¹, pa su recentnija stajališta usmjerena ka solidarnosti unutar koje se ograničavanje na specifičan krug osoba smatra zastarjelim¹³², a prisutna je i interpretacija uvažavanja počinitelja kao pripadnika društva.¹³³ S obzirom na prepoznate nelogičnosti njemačkog rješenja, nije vjerojatno da

---

¹²⁷ Ne uključuje se, recimo, tajna ili bivša ljubav, bez obzira na osjećaje, dok je bivši bračni drug obuhvaćen ovom kategorijom, premda se za takav odnos ne traži bliska veza. Bohlander, *op. cit.* u bilj. 65, str. 123, bilj. 55.

¹²⁸ Hermann, *op. cit.* u bilj. 78, str. 766; Renzikowski, J., *Rechtfertigung und Entschuldigung im DDR-Recht*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, vol. 106, br. 1, 1994., str. 93 – 139, str. 133.

¹²⁹ Turković *et al.*, *op. cit.* u bilj. 67, str. 45.

¹³⁰ Radi dosljednog razlikovanja situacija postojanja različite razine psihičkog pritiska može se predložiti i diferencirani pravni učinak. Herceg Pakšić, *op. cit.* u bilj. 117.

¹³¹ Zbog složenosti i brojnih pitanja isprike tako je i kod drugih situacija, primjerice, kod opisane dužnosti izlaganja opasnosti koji se ne preciziraju, pa ipak imaju znatnu važnost u procjeni isključenja krivnje.

¹³² Coninx, *op. cit.* u bilj. 122, str. 117.

¹³³ Leite, *op. cit.* u bilj. 13, str. 228.

ono može biti uzor. Pojam "blizak odnos" u ovom kontekstu vrlo je neodređen kriterij oslabljene praktične funkcionalnosti.¹³⁴ Ograničavanje u ovom smislu trpjelo bi i važan prigovor da je usmjereno na sprečavanje opće građanske dužnosti na solidarnost. Zato držimo koncept neograničene nužne pomoći boljim rješenjem. Iako je nedvojbeno da stvarna razlika u stupnju psihičkog pritiska postoji, smatramo da razliku za pravni učinak isprike nadomješta potreba građanske solidarnosti, to više što se potrebno upitati je li, iz preventivnih razloga, potrebno izricati osudu za odabir ponašanja u kolizijskoj situaciji kojoj počinitelj nije pridonio, a u kojoj ipak spašava određeno (tuđe) pravno dobro, što se ne doima prihvatljivim rješenjem.

6. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Učenje o krajnjoj nuždi utjelovljuje prirodno pravo¹³⁵, a prikladna regulacija ovog stožernog instituta velik je izazov svakom zakonodavcu. Rad se bavi preispitivanjem nekih ograničenja i preduvjeta isprike unutar instituta krajnje nužde. Hrvatski zakonodavac isključuje mogućnost isprike kad je riječ o obvezi izlaganja opasnosti, skrivljenoj situaciji krajnje nužde te nerazmjerno težem odnosu kolizijskih pravnih dobara, a ne ograničava njezinu primjenu na određena pravna dobra ili krug osoba u nužnoj pomoći. S obzirom na to da se u poredbenim rješenjima mogu pronaći drukčije postavljeni zakonski preduvjeti, u radu smo tražili odgovore potencijalnih *lege desiderata* pitanja o sadržaju dužnosti izlaganja opasnosti, potrebi pooštavanja primjene isprike sa skrivljenosti situacije u krajnjoj nuždi na prouzročeniost, jasnijem tumačenju situacija kolizijskih dobara te potrebi sužavanja isprike na određena pravna dobra i određeni krug osoba kojima se pruža pomoć u ispričavajućoj krajnjoj nuždi. U pitanjima vezanim uz odabranu problematiku najviše se rasprava vodi u literaturi koja pripada njemačkoj dogmatici. Ipak, unisonost se teško postiže, o čemu svjedoči i tvrdnja da su zakonodavni pokušaji nositi se s problemima krajnje nužde stari koliko i težnje za obnovom kaznenog prava u Njemačkoj.¹³⁶ Tamošnja regulacija ovog instituta podvrgnuta je raznim ograničenjima, što dovodi do jačanja ideje

¹³⁴ Jedno od nepreciznih određenja je i ono o postojanju uzajamnog međuljudskog odnosa koji traje određeno vrijeme i počiva na sličnom osjećaju solidarnosti kao među pripadnicima obitelji. Frischknecht, *op. cit.* u bilj. 124, str. 189.

¹³⁵ Schmidt, E., *Einführung in die Geschichte der deutschen Strafrechtspflege*, 3. Auflage, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1965., str. 171.

¹³⁶ Lenckner, *op. cit.* u bilj. 15, str. 1.

o primjeni tzv. nadzakonske ispričavajuće krajnje nužde.¹³⁷ Zaključci dobiveni istraživanjem vrijedni su prije svega zbog dobivenih jasnijih kontura sintagme dužnosti izlaganja opasnosti (garantna dužnost dobrovoljnog preuzimanja obveze zaštite društvenog funkcioniranja temeljena na solidarnosti) i izazova vezanih uz njezinu strožu procjenu i isključenje isprike. U pogledu odricanja isprike radi doprinosa nastanku opasnosti skrivljenost smo označili boljom opcijom od prouzročenja te diferencirali moguće odnose kolizijskih pravnih dobara. Razmatranja su pokazala kako se rješenje odabrano od strane hrvatskog zakonodavca, koje se sastoji u konceptu neograničene nužne pomoći i otvorenog koncepta pravnih dobara, čini boljim putem u odnosu na neka poredbena rješenja koja uobičajeno predstavljaju uzor pravnim rješenjima u Republici Hrvatskoj. Prikazane ezoterije krajnje nužde ujedno trebaju poslužiti i kao *elan vital* daljnjim istraživanjima jer tamo gdje se nauka koleba, zakonodavstvo stoji na nestabilnom tlu.¹³⁸

LITERATURA

Knjige i članci:

Babić, M., *Krajnja nužda u krivičnom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 1983.

Bernsmann, K., *Entschuldigung durch Notstand: Studien zu § 35 StGB*, Verlag Carl Heymanns, Köln, 1989.

Bernsmann, K., *Zum Handeln von Hoheitsträgern aus der Sicht des "entschuldigenden Notstandes" (§35 StGB)*, u: *Festschrift für Günter Blau zum 70. Geburtstag am 18. Dezember 1985*, Walter de Gruyter, Berlin-New York, 1985., str. 23 – 49.

Binding, K., *Handbuch des Strafrecht*, Duncker & Humblot, Leipzig, 1885.

Bock, S., *Straftaten im Dienste der Allgemeinheit-Notwehr- und Notstandsrechte als polizeiliche Generalklauseln für jedermann*, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft mit Auslandrundschau*, vol. 131, br. 3, 2019., str. 555 – 575; <https://doi.org/10.1515/zstw-2019-0020>

¹³⁷ Još je ne priznaju sudovi, ali je podupiru teorijski argumenti za situacije u kojima se ne može primijeniti ni ispričavajuća ni opravdavajuća krajnja nužda. Bohlander, *op. cit.* u bilj. 65, str. 129 – 130. Ona još nema svoje praktično značenje, ali je u teoriji prepoznata te je preduvjet značajan konflikt savjesti koji pravno nije rješiv. Haft, *op. cit.* u bilj. 49, str. 138, 143.

¹³⁸ *Wo die Doktrin schwankt, dort steht die Gesetzgebung auf haltlosem Boden*. Janka, *op. cit.* u bilj. 5, Vorwort, III.

- Bohlander, M., *Principles of German Law, Studies in International & Comparative Criminal Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2009.
- Bojanić, I.; Đurđević, Z., *Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 15, br. 2, 2008., str. 973 – 1003.
- Coninx, A., *Restriktives Solidaritätsverständnis und extensive Gefahrzuständigkeit, Wie ein anachronistisches Verständnis der entschuldigenden Notstandshilfe die fragwürdige Konfliktlösung von Notstandsfällen im Defensivnotstand begünstigt*, Jahrbuch für Recht und Ethik, vol. 22, 2014., str. 117 – 136.
- Eser, A., *Justification and Excuse*, American Journal of Comparative Law, vol. 24, br. 4, 1976., str. 621 – 637; <https://doi.org/10.2307/839577>
- Frisch, W., *Strafrecht und Solidarität – Zugleich zu Notstand und unterlassener Hilfeleistung*, Goldammer's Archiv für Strafrecht, vol. 163, br. 3, 2016., str. 121 – 137.
- Frischknecht, T., *Zumutbarkeit, Näheverhältnis und der Wille des Gesetzgebers – zur Auslegung des Art. 18 StGB, entschuldigbarer Notstand*, recht – Zeitschrift für juristische Weiterbildung und Praxis, br. 5, 2008., str. 186 – 191.
- Fuchs, H., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Grundlagen und Lehre von der Straftat*, 8. überarbeitete Auflage, Verlag Österreich, Wien, 2012.
- Goldschmidt, J., *Der Notstand, ein Schuldproblem: mit Rücksicht auf die Strafgesetzentwürfe Deutschlands, Österreichs und der Schweiz*, Österreichischer Zeitschrift für Strafrecht, br. 3-4, 1913.
- Grozdanić, V.; Škorić, M.; Martinović, I., *Kazneno pravo, Opći dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013.
- Grünhut, M., *Grenzen des übergesetzlichen Notstandes*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, vol. 51, br. 1, 1931., str. 455 – 469; <https://doi.org/10.1515/zstw.1931.51.1.455>
- Haft, F., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 7. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1996.
- Henkel, H., *Der Notstand nach gegenwärtigem und künftigem Recht*, C. H. Beck, München, 1931,
- Herceg Pakšić, B., *Ispričavajući razlozi u kaznenom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014.
- Herceg Pakšić, B., *Ispričavajući razlozi u kaznenom pravu-novo lice prekoračenja granica nužne obrane*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 25, br. 2, 2018., str. 359 – 385.
- Herceg Pakšić, B., *O preobražaju instituta krajnje nužde u kaznenom pravu – razvoj i (r)evolucija*, Harmonius, Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, vol. VIII, 2019., str. 166 – 194.

- Herceg Pakšić, B., *Pojmovno određenje i domet doktrine o nemogućnosti zahtijevanja drukčijeg ponašanja unutar sustava ispričavajućih razloga u kaznenom pravu*, Pravni vjesnik, vol. 30, br. 3-4, 2014., str. 177 – 190.
- Herceg Pakšić, B., *Zakonska regulacija i pravna priroda prekoračenja granica nužne obrane kao ispričavajućeg razloga de lege lata et de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 1, 2015., str. 125 – 151.
- Hermann, J., *Causing the Conditions of One's Own Defense: The Multifaceted Approach of German Law*, u: Eser, A.; Fletcher, G. P. (ur.), *Rechtfertigung und Entschuldigung, Rechtsvergleichende Perspektiven*, Band I, Volume S 7/1, Max Planck Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg im Breisgau, 1987., str. 745 – 774.
- Hörnle, T., *Der entschuldigende Notstand (§35 StGB)*, Juristische Schulung, Zeitschrift für Studium und Ausbildung, br. 49, 2009., str. 873 – 880.
- Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio 2, kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017.
- Horvatić, Ž.; Novoselec, P., *Kazneno pravo, opći dio*, MUP, Zagreb, 1999.
- Jakobs, G., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Die Grundlagen und die Zurechnungslehre*, 2. neuarbeitete und erweiterte Auflage, Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1993.
- Janka, K., *Der strafrechtliche Notstand*, Verlag von Andreas Deichert, Erlangen, 1878.
- Jauch, M., *Übernahme von Garantienpflichten aus Ingerenz?*, Neue Zeitschrift für Strafrecht, vol. 25, br. 1, 2005., str. 8 – 13.
- Jescheck, H. H.; Weigend, T., *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Duncker&Humblot, Berlin, 1996.
- Kienapfel, D., *Lernprogramm Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 13. überarbeitete Auflage, Manzsche Verlags und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2009.
- Kienapfel, D.; Höpfel, F., *Grundriss des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Manz, Wien, 2009.
- Kölbel, R., *Objektive Zurechnung beim unechten Unterlassen*, Juristische Schulung, Zeitschrift für Studium und Ausbildung, br. 4, 2006., str. 309 – 314.
- Lee, Y. S., *Entschuldigungsgründe im deutschen und koreanischen Strafrecht*, Beiträge und Materialien aus dem Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg im Breisgau, 1992.
- Leite, A., *Notstand und Strafe, Grundlinien einer Revision des Schuldbegriffs*, Duncker&Humblot, Berlin, 2018.
- Lenckner, T., *Der rechtfertigende Notstand*, Mohr Siebeck, Tübingen, 1965.

- Lerman, M. D., *Zuständigkeitskollision in Fällen des entschuldigenden Notstandes-Über die Grenzen des Anwendbarkeit des §35 Abs. 1 Satz 2 StGB*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft mit Auslandrundschau, vol. 127, br. 2, 2015., str. 284 – 302; <https://doi.org/10.1515/zstw-2015-0011>
- Niggli, M. A.; Wichprächtiger, H. (Hrsg.), *Basler Kommentar, Strafrecht I*, 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2013.
- Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, drugo izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007.
- Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, peto izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2016.
- Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.
- Novoselec, P.; Bojanić, I., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.
- Novoselec, P.; Martinović, I., *Komentar Kaznenog zakona, Opći dio, knjiga 1*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Pavlović, Š., *Kazneni zakon, zakonski tekst-komentari-sudska praksa-pravna teorija*, 3. izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2015.
- Pawlik, M., *Eine Theorie des entschuldigenden Notstandes: Rechtphilosophische Grundlagen und dogmatische Ausgestaltung*, Jahrbuch für Recht und Ethik, vol. 11, 2003., str. 287 – 315.
- Pelz, C., *Notwehr- und Notstandsrechte und der Vorrang obrigkeitlicher Hilfe*, Neue Zeitschrift für Strafrecht, vol. 15, br. 7, 1995., str. 305 – 309.
- Planas, R. R., *Negative und positive Pflichten im Strafrecht*, Goldammer's Archiv für Strafrecht, vol. 160, br. 11, 2013., str. 624 – 640.
- Renzikowski, J., *Rechtfertigung und Entschuldigung im DDR-Recht*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, vol. 106, br. 1, 1994., str. 93 – 139; <https://doi.org/10.1515/zstw.1994.106.1.93>
- Rogall, K., *Systematische Kommentar zum Strafgesetzbuch (SK-StGB)*, §35, 9. Auflage, Verlag Carl Heymanns, Köln, 2017.
- Roxin, C., "Schuld" und "Verantwortlichkeit" als strafrechtliche Systemkategorien, u: Roxin, C. (ur.), *Grundfragen der gesamten Strafrechtswissenschaft: Festschrift für Heinrich Henkel zum 70. Geburtstag am 12. September 1973*, Walter de Gruyter, Berlin, 1974., str. 171 – 198.
- Roxin, C., *Höchstrichterliche Rechtsprechung zum Allgemeinen Teil des Strafrechts: 100 Entscheidungen für Studium und Referendariat mit Fragen und Antworten (JuS-Entscheidungen)*, 1. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1998.

- Roxin, C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I: Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4., vollständig neu bearbeitete Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2006.
- Roxin, C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, Besondere Erscheinungsformen der Straftat*, C. H. Beck, München, 2003.
- Schmidt, E., *Einführung in die Geschichte der deutschen Strafrechtspflege*, 3. Auflage, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1965.
- Schönke, A.; Schröder, H. (Hrsg.), *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 29. Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 2014.
- Seiler, S., *Strafrecht, Allgemeiner Teil I: Grundlagen und Lehre von der Straftat* (österreich), 2. überarbeitete Auflage, Verlag: facultas.wuv, Wien, 2011.
- Stam, F., *Strafrechtliche Garantienpflichten aus Gesetz*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft mit Auslandrundschau, vol. 131, br. 2, 2019., str. 259 – 285; <https://doi.org/10.1515/zstw-2019-0010>
- Stratenwerth, G., *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I: Die Straftat*, 4. neuarbeitete Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2011.
- Timpe, G., *Grundfälle zum entschuldigenden Notstand und zum Notwehrerzweck*, Juristische Schulung, Zeitschrift für Studium und Ausbildung, 1985., str. 117 – 120.
- Treschel, S.; Affolter-Eijsten, H.; Bertossa, C.; Christener-Trechsel, C.; Cramer, D.; Erni, L.; Fingerhuth, T.; Jean Richard-dit-Bresel, M.; Keller, M.; Lieber, V.; Ogg, M.; Pauen Borer, B.; Stöckli, B.; Vest, H., *Schweizerisches Strafgesetzbuch, Praxiskommentar*, Dike Verlag AG, Zürich – St. Gallen, 2008.
- Triffterer, O., *Österreichisches Strafrecht, Allgemeiner Teil*, zweite Neubearbeitete Auflage, Springer Verlag, Wien – New York, 1994.
- Turković, K.; Novoselec, P.; Grozdanić, V.; Kurtović Mišić, A.; Derenčinović, D.; Bojanić, I.; Munivrana Vajda, M.; Mrčela, M.; Nola, S.; Roksandić Vidlička, S.; Tripalo, D.; Maršavelski, A., *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013.
- Wessels, J.; Beulke, W., *Strafrecht, Allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*, 42. Auflage, C. F. Müller, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, 2012.

Akti:

Gesetz über die öffentliche Sicherheit und Ordnung in Mecklenburg-Vorpommern (Sicherheits- und Ordnungsgesetz - SOG M-V) in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 2011., dostupno na <http://www.landesrecht-mv>.

- de/jportal/portal/page/bsmvprod.psml?showdoccase=1&doc.id=jlr-SOGM-V2011rahmen&doc.part=X&doc.origin=bs (7. studeni 2019.)
- Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019.
- Konačni prijedlog Kaznenog zakona, PZE_866, srpanj 2011., dostupno na <https://sabor.hr/hr/konacni-prijedlog-kaznenog-zakona-drugo-citanje-pze-br-866> (10. prosinac 2019.)
- Österreichisches Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB), dostupno na <https://www.jusline.at/gesetz/stgb> (10. prosinac 2019.)
- Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937 (Stand am 1. November 2019), dostupno na <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19370083/index.html> (5. siječanj 2020.)
- Strafgesetzbuch, Bundesrepublik Deutschland, (StGB) (“Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 62 des Gesetzes vom 20. November 2019 (BGBl. I S. 1626) geändert worden ist”, dostupno na <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (10. studeni 2019.)
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika – KZ-1B, Uradni list RS, št. 91/11 z dne 14. 11. 2011.

Presude:

- Bundesgerichtshofes in Strafsachen BGHSt, 38, 388, 389-391, 4 StR 358/92, od 29. listopada 1992.
- Bundesverfassungsgericht BVerfG NJW 1998, 50, 56. od 10. lipnja 1997.
- Bundesverfassungsgericht BVerfG NJW 2003, 1030, od 21. studenog 2002.
- Oberlandesgericht (OLG) Rostock, NStZ 2001, 199, 200, od 11. kolovoza 1999. (*Rostock-Lichtenhagen*)
- Reichsgerichts in Strafsachen RGSt, 22, 332,333. iz 1892.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske I Kž-698/1992-3 od 20. travnja 1993.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske, III Kr-26/04-3 od 09. studenog 2004.,
- Vrhovni sud Republike Hrvatske I Kž 637/2013-6, od 19. prosinca 2013.
- Županijski sud u Šibeniku Kž 58/2018-4, od 5. travnja 2018.

Summary

Barbara Herceg Pakšić***ANALYSIS OF SOME FEATURES OF EXCUSING NECESSITY
– SELECTED QUESTIONS OF EXCUSE REQUIREMENTS
AND EXCLUSIONS**

The continuing developmental transformation of necessity as a pivotal criminal law institute leads to numerous open questions for jurisprudence and the judiciary. The latest developments in Croatian criminal law have resulted in a partial but significant transformation of the previously adopted differential effect. The Criminal Code has accepted a change to this effect from a justifiable necessity and one that exempts from punishment to justifiable and excusing necessity. The latter is part of a more significant intervention in Croatian criminal law dogmatics under the influence of the normative culpability theory. This paper deals with selected open questions regarding excusing necessity, concerning the preconditions and limitations (or exclusions) of the intended legal effect of the specific duty of danger acceptance, the culpability for state of necessity, the collision of protected rights, the provision of necessary assistance, and the appropriate protected rights. The Croatian legislator has decided to introduce a relatively extensive excusing necessity, so we analyze the accepted solution and specific directions of a possible de lege ferenda change.

Keywords: excusing necessity; excusing grounds; criminal law; exclusion of culpability

---

* Barbara Herceg Pakšić, Ph. D., Assisant Professor, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Stjepana Radića 13, Osijek; bherceg@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7052-928X

